

Trzaska, Józef

Wspomnienie z okresu powstania Władzy Ludowej w Płocku

Notatki Płockie 25/1-102, 16-18

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wspomnienie z okresu powstania Władzy Ludowej w Płocku

W czasie hitlerowskiej okupacji nawiązałem kontakt z towarzyszami należącymi do PPS i PPR. Spotykaliśmy się dość często w mieszkaniu Władysława Frączaka lub Stefana Gumińskiego na „Cholercy” (Osiedle robotnicze domków jednorodzinnych powstałych w latach 1937—1939, nazwane później im. Bolesława Limanowskiego). Na spotkaniach tych dyskutowaliśmy sprawę stworzenia szerokiego frontu demokratycznego i wymienialiśmy informacje polityczne.

Po powołaniu Krajowej Rady Narodowej powstał na obszarze okupowanej Polski ruch organizowania podziemnych rad narodowych. My również postanowiliśmy rozpocząć prace przygotowawcze do powołania konspiracyjnej Miejskiej Rady Narodowej. W dniu 3 sierpnia 1944 roku, zebraliśmy się w mieszkaniu Władysława Frączaka. Przybyli tam towarzysze: Zygmunt Rogowski, Franciszek Kozłowski, Stefan Gumiński, Stanisław Koperkiewicz, Józef Trzaska, Stanisława Nowak (Churska), Stanisław Galbfach, Franciszek Woźnicki, Franciszek Grzymała oraz przedstawiciel Wojewódzkiej Rady Narodowej Północnego Mazowsza, którego nazwiska nie pamiętam. Po zapoznaniu się z treścią Manifestu Lipcowego ogłoszonego przez P.K.W.N. postanowiliśmy powołać Konspiracyjną Miejską Radę Narodową m. Płocka. Na przewodniczącego wybrano Franciszka Kozłowskiego, na zastępcę Zygmunta Rogowskiego. Zygmunt Rogowski wolności nie doczekał, aresztowany przez „Gestapo”, został zamordowany wraz z innymi więźniami w lesie brwileńskim koło Płocka.

Wiadomość o wyzwoleniu Warszawy i wycofywaniu się wojsk niemieckich wzbudziły nadzieje na szybki koniec okupacji. Jednak okupant w Płocku starał się w dalszym ciągu utrzymać porządek i posłuch wśród ludności polskiej, urządzając w mieście łapanki i aresztowania. W dniach 20 i 21 stycznia 1945 roku, licząc się z możliwością aresztowania mnie przez „Gestapo”, wraz z żoną i dwojgiem dzieci nie przebywaliśmy w domu. Schroniłem się wówczas w domu Stefana Gumińskiego na „Cholercy”.

W nocy z 20 na 21 stycznia ukrywaliśmy się wraz z ludnością „Cholercy” w pobliskim kanale wału kolejowego. W niedzielę 21 stycznia 1945 r. około godziny 4.00 rano wjechały od ul. Wyszogrodzkiej pierwsze czołgi radzieckie. Miasto od strony wschodniej wyglądało na całkowicie płonące. Tego dnia o godzinie 5.00 ra-

no wspólnie ze Stefanem Gumińskim i Władysławem Frączakiem udaliśmy się do centrum miasta, aby nawiązać kontakt z pozostałymi członkami Konspiracyjnej Miejskiej Rady Narodowej. Była to niedziela, na wieży Ratusza powiewały już dwie flagi: biało-czerwona i czerwona, a ludność przeżywała swój pierwszy dzień wolności. Około godziny 8.00 rano spotkaliśmy się z Kazimierzem Germanem — Sekretarzem Okręgu PPR — w mieszkaniu Jego siostry Anny przy ul. Kolegialnej nr 3. Po krótkiej naradzie udałem się do Franciszka Kozłowskiego na Nowy Rynek. Ustaliliśmy wspólnie, że zbierzemy się o godzinie 10.00 w mieszkaniu Aldony Wojtalczyk, zamieszkałej przy ul. Grodzkiej na I piętrze. Tam też odbyło się jawne zebranie Konspiracyjnej Rady Narodowej. Wzięli w nim również udział: Stefan Pernej — nauczyciel, dr Seweryn Zieliński, Aldona Wojtalczyk, Stanisław Flaczyński, Jan Słoniewicz i inni.

Na zebraniu tym postanowiono wejść w kontakt z Komendantem miasta z ramienia Armii Czerwonej oraz przystąpić do utworzenia Milicji Obywatelskiej celem zabezpieczenia ważniejszych obiektów w mieście. Na komendanta powołano Jana Słoniewicza, a do pomocy w organizowaniu milicji obywatelskiej przydzielono towarzyszy: Stanisława Koperkiewicza, Władysława Frączaka i Franciszka Woźnickiego, którzy mieli również zająć dla milicji budynek na Starym Rynku nr 13.

W tym samym dniu 21 stycznia 1945 roku odbyło się następne zebranie Miejskiej Rady Narodowej, ale już w gmachu Ratusza. Wziął w nim udział przedstawiciel Wojsk Radzieckich — mjr Cyganow i Kazimierz German. Na posiedzeniu tym omówione zostały sprawy zaopatrzenia ludności cywilnej i wojska, sprawy uruchomienia wodociągów i elektrowni miejskiej, która była częściowo zdewastowana przez uciekającego okupanta. Postanowiono zwrócić się z apelem do pracowników wodociągów i elektrowni, żeby przystąpili do uruchomienia tych obiektów. Stefana Gumińskiego pracownika młyna upoważniono by wraz z innymi towarzyszami z młynów i z piekarni zająć się uruchomieniem tych obiektów, aby ludność cywilna i wojsko mogły być zaopatrzone w mąkę i chleb. Następne posiedzenie Miejskiej Rady Narodowej wyznaczono na dzień 23 stycznia 1945 r., postanawiając zaprosić do współpracy ks. Seweryna Wyczalkowskiego, Bogusława Bogusławskiego, Stanisława Cywińskiego i Józefa Świcika.

Natychmiast przystąpiono do uruchomienia wodociągów. Józef Dyrowski i Eugeniusz Wojciechowicz zwołali naradę współpracowników. Postanowiono wykorzystać istniejące urządze-

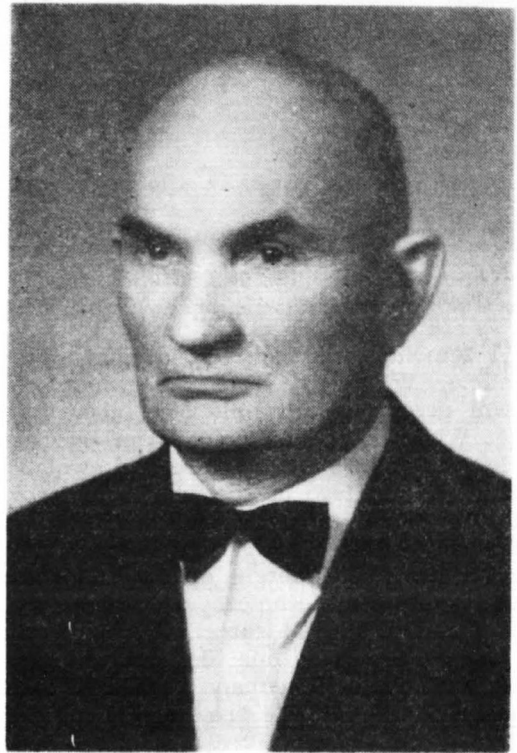
Franciszek Kozłowski — Przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej i od 21.02.1945 r. Prezydent Płocka

nia parowe. Nawiązano kontakt z komendantem wojskowym, który wyraził zgodę na rozpoczęcie prac i przydzielił pozostawiony przez okupanta w cegielni węgiel. Samochodem wojskowym przywieziono go do wodociągów, rozpalono kocioł, uruchomiono parowe pompy i woda popłynęła jeszcze 21 stycznia 1945 roku do mieszkań. Załoga była szczęśliwa ze spełnionego obowiązku. Otrzymanego węgla wystarczyło na przeciąg dwu tygodni. W międzyczasie doprowadzono do porządku urządzenia sieciowe i wodociągi otrzymały prąd z Elektrowni w Radziwiu. Przerw w dostawie wody nie było zupełnie. Niewątpliwie był to sukces, którego źródłem stało się bezgraniczne oddanie sprawie ludzi.

Natomiast Pracownicy Elektrowni również w dniu 21 stycznia 1945 r. z mechanikiem Władysławem Białkowskim przystąpili do natychmiastowego zabezpieczenia opuszczonego obiektu. Elektrowni bowiem groziła ruina. Nagle przestała pracować, będąc w eksploatacji. Powybijane szyby, częściowo zdewastowane urządzenia, kotły, przewody rurowe i pompy wypełnione wodą groziły zamarznięciem i rozsądzeniem. Zorganizowano pomoc techniczną i przystąpiono do spuszczenia wody z najbardziej zagrożonych miejsc. W portierni wprowadzono całodobową służbę wartowniczą. W dniu 22 stycznia 1945 odbyło się zebranie pracowników elektrowni, na którym wybrano Władysława Białkowskiego kierownikiem technicznym Elektrowni Płock-Radziwie. Sprowa-

dzono ze Stoczni Recznej w Radziwiu niezbędną pompę do napełnienia wodą przynajmniej jednego kotła, który miał być rozpalony dla uruchomienia jedynej kompletnej turbiny o mocy 1 MW. Mieszkańcy Radziwia jako pierwsi otrzymali prąd już 23 stycznia 1945 r.

Na zebraniu Miejskiej Rady Narodowej w dniu 23 stycznia 1945 roku, któremu przewodniczył Franciszek Kozłowski wybrani zostali: na zastępcę przewodniczącego Kazimierz Churski, a na kierowników poszczególnych wydziałów powołano: Franciszka Grzymałę — Gospodarka Miejska, Józefa Trzaskę — Wydział Mieszkaniowy, Stefana Gumińskiego — Wydział Apropiacji, dr Seweryna Zielińskiego — Wydział Zdrowia, Stanisławę Nowak (Churską) — Wydział Oświaty.

Kazimierz German — Sekretarz Okręgowy PPR Organizator władzy ludowej w Płocku

Nowo powołani Kierownicy przystąpili do organizowania swych Wydziałów, a praca w tym czasie nie była łatwą, biorąc pod uwagę, że wojna jeszcze trwała, a w mieście było brak światła, występowały trudności aprowizacyjne i lokalowe dla powracającej z wysiedleń ludności. Trzeba było uruchomić służbę zdrowia, zorganizować szkolnictwo. Nastroje wśród ludności także były różne. Oprócz ludzi zdecydowanych wielu uważało stan istniejący za tymczasowy i wierzyło w rychłą zmianę kształtującego się ustroju.

Uruchomiona w Radziwiu Elektrownia działała do 1 lutego 1945 r., kiedy to z nieustalonych przyczyn pracująca turbina nagle stanęła, ale po wymontowaniu przez pracowników pewnych części z nieuruchomionej turbi-

Tadeusz Leszczyc — dyrektor Teatru, Zastępca Przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej

ny i zamontowaniu ich do drugiej, awarię usunięto. W międzyczasie pracownicy elektrowni przeprowadzili linię sieci elektrycznej przez Wisłę położoną częściowo na zerwanym moście żelaznym i filarze starego, drewnianego mostu. Projekt tego przedsięwzięcia opracował Konstanty Czetyrbok. Tak więc, dzięki ofiarności pracowników energetyki, ludność miasta Płocka otrzymała energię elektryczną. Mimo wielu trudności technicznych, atmosferycznych oraz braku sił roboczych Elektrownia w Radziwiu była czynna do dnia 16 marca 1945 r., kiedy to zatrzymana została z powodu braku węgla. W okresie przestoju załoga przystąpiła do odnalezienia części i urządzeń wywiezionych przez Niemców.

Nadmienić należy, że w tym okresie ludność za swą pracę otrzymywała jedynie chleb i trochę innych artykułów żywnościowych pierwszej potrzeby.

W połowie lutego 1945 roku przybyli późnym wieczorem do Płocka dwaj przedstawiciele Wojewódzkiej Rady Narodowej, nazwisk ich nie pamiętam, których do mojego mieszkania na nocleg przyprowadził pierwszy komendant Milicji w Płocku Jan Słoniewicz. Na drugi dzień zostały przekazane przez nich pierwsze pieniądze dla miasta Płocka, które za pokwitowaniem pobrał w moim mieszkaniu Kazimierz Churski. Mimo posiadania przez miasto pieniędzy kłopoty piętrzyły się nadal. Brak drobnych pieniędzy utrudniał dokonywanie wypłat należnych pracownikom. Uchwalała Miejska Rada Narodowa w Płocku z dnia

12 marca 1945 r. zostały wprowadzone do obiegu bony pieniężne opiewające na drobne sumy, pokrycie których gwarantowało miasto. Bony te po pewnym czasie zostały wycofane z obiegu i wykupione przez kasę Zarządu Miejskiego.

W dniu 21 lutego 1945 r. w składzie Miejskiej Rady Narodowej nastąpiły zmiany. Powołano nowe Prezydium Rady w składzie: Przewodniczący Stefan Pernej, z-ca przewodniczącego Tadeusz Leszczyc, członkowie prezydium: Stanisława Nowak (Churska), Józef Świecik i Stanisław Flaczyński. W skład Zarządu Miejskiego wybrano: na Prezydenta — Franciszka Kozłowskiego, wiceprezydentem został Kazimierz Churski, a na ławników powołano: Jana Bandurskiego, Franciszka Kępczyńskiego, Stanisława Morawskiego i Kazimierza Osłowskiego. Miejska Rada Narodowa w Płocku została powiększona o przedstawicieli Stronnictw Politycznych, Rady Związków Zawodowych i Organizacji Młodzieżowych.

Ogłoszenie

W związku z rozporządzeniem z dn. 20.II.1945 r. o składaniu wykazów wszystkich lokali wolnych i zajętych przez właścicieli, administratorów i dozorców domowych, Zarząd Miejski podaje do ogólnej wiadomości, że ostateczny termin składania tych wykazów wyznacza się na dzień

8 marca 1945 r.

(pokój Nr. 30)

Winni niezastosowania się do powyższego zarządzenia będą karani według praw stanu wojennego.

Płock, dn. 5.III.1945 r.

Prezydent m. Płocka

W dużym skrócie zobrazowałem powstanie M.R.N. w Płocku, działalność jej i Zarządu Miejskiego oraz zakładów użyteczności publicznej w pierwszych miesiącach po wyzwoleniu miasta.

Kończąc swoje wspomnienie z tego okresu mogę powiedzieć, że trud włożony przez powstałą w konspiracji Miejską Radę Narodową w dzieło tworzenia nowej rzeczywistości zawołał dzisiejszymi osiągnięciami.